

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка
Навчально-науковий інститут історії, права та міжнародних відносин
Кафедра права та методики викладання правознавства

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор інституту історії, права та міжнародних відносин

Ю.В. Подрез

«01» вересня 2021 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО

Перший (бакалаврський) рівень

галузь знань: 08 Право
спеціальність: 081 Право
освітньо-професійна програма: Право
Мова навчання: українська

Погоджено науково-методичною комісією НН інституту історії, права та міжнародних відносин «31» серпня 2021 р.

Голова: Моцак С.І., кандидат педагогічних наук, доцент

Суми - 2021

Розробник:

Кучук Андрій Миколайович – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри права та методики викладання правознавства

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри права та методики викладання правознавства

Протокол № 1 від 31 серпня 2021 р.

Завідувач кафедри

кандидат педагогічних наук, доцент

О.М. Іваній

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів – 7		Обов'язкова
		Рік підготовки:
Загальна кількість годин – 210	Бакалавр	1-й
		Семестр
		1-й/2-й
		Лекції
		40 год.
		Практичні, семінарські
		40 год.
		Лабораторні
		-
		Самостійна робота
126 год.		
Консультації		
4 год.		
Вид контролю: залік, екзамен		

1. Мета вивчення навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна «Конституційне право» є фундаментальною правничою дисципліною. Предметом вивчення навчальної дисципліни є конституціоналізм, конституційно-правові норми, конституції та інші джерела конституційного права, конституційний лад, конституційно-правові основи взаємовідносин людини та держави, форма держави, принципи організації і функціонування органів публічної влади, політико-територіальний устрій, місцеве самоврядування.

Навчальна дисципліна «Конституційне право» входить до переліку обов'язкових компонентів освітньо-професійної програми (цикл професійної підготовки).

Навчальна дисципліна спрямована на формування таких визначених освітньо-професійною програмою **загальних компетентностей**:

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 3. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК 4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 8. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК 11. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 12. Здатність усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми.

ЗК 13. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку права, його місця у загальній системі знань про природу і суспільство.

ЗК 14. Цінування та повага різноманітності і мультикультурності.

ЗК 15. Прагнення до збереження навколишнього середовища.

Навчальна дисципліна спрямована на формування таких визначених освітньо-професійною програмою **спеціальних компетентностей**:

СК 2. Знання і розуміння ретроспективи формування правових та державних інститутів.

СК 3. Повага до честі і гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння їх правової природи.

СК 4. Знання і розуміння міжнародних стандартів прав людини, положень Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також практики Європейського суду з прав людини.

СК 7. Здатність застосовувати знання завдань, принципів і доктрин національного права, а також змісту правових інститутів, щонайменше з

таких галузей права, як: конституційне право, адміністративне право і адміністративне процесуальне право, цивільне і цивільне процесуальне право, кримінальне і кримінальне процесуальне право.

СК 8. Знання і розуміння особливостей реалізації та застосування норм матеріального і процесуального права.

СК 11. Здатність визначати належні для юридичного аналізу факти.

СК 12. Здатність аналізувати правові проблеми, формувати та обґрунтовувати правові позиції.

СК 13. Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ і застосування набутих знань у професійній діяльності.

СК 16. Здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення.

СК 17. Знання і розуміння змісту принципу правовладдя; здатність імплементувати вимоги правовладдя в правничій діяльності.

Навчальна дисципліна спрямована на формування визначеної освітньо-професійною програмою **інтегральної компетентності, а саме:** здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі професійної правничої діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування правових доктрин, принципів і правових інститутів і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Навчання спрямоване на комплексну реалізацію практичної, когнітивно-освітньої, професійної та виховної мети, а саме:

- *практична мета:* формування у студентів когнітивної, соціокультурної, професійної компетентності; вироблення основ аналізу конституційно-правових явищ;

- *когнітивно-освітня мета:* набуття та поглиблення знань про систему конституційного права, зміст предмету конституційного права та його джерела, принципи; питання організації та функціонування органів публічної влади України; особливості конституційного ладу в Україні; форму державного правління і державного устрою; організаційну структуру і функції парламенту та уряду, статус глави держави; принципи та систему місцевого самоврядування; судову систему України;

- *професійна мета:* оволодіння системою вихідних для всієї юридичної науки категорій і формування на цій основі вмінь і навичок застосування юридичних норм;

- *виховна мета:* формування гуманістичного, демократичного та загальнокультурного світогляду, патріотичної свідомості громадянина України, виховання поваги до загальнолюдських цінностей.

2. Передумови для вивчення дисципліни

Виходячи з методологічних та пропедевтичних функцій дисципліни «Конституційне право» її вивченню не передуює опанування інших навчальних дисциплін. Навпаки, опанування конституційного права є передумовою успішного вивчення інших правничих галузевих дисциплін.

3. Результати навчання за дисципліною

ПРН 2. Здійснювати аналіз суспільних процесів у контексті аналізованої проблеми і демонструвати власне бачення шляхів її розв'язання

ПРН 4. Формулювати власні обґрунтовані судження на основі аналізу відомої проблеми

ПРН 5. Давати короткий висновок щодо окремих фактичних обставин (даних) з достатньою обґрунтованістю

ПРН 6. Оцінювати недоліки і переваги аргументів, аналізуючи відому проблему

ПРН 8. Використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин.

ПРН 9. Самостійно визначати ті обставини, у з'ясуванні яких потрібна допомога, і діяти відповідно до отриманих рекомендацій.

ПРН 10. Вільно спілкуватися державною та іноземною мовами як усно, так і письмово, правильно вживаючи правничу термінологію.

ПРН 12. Доносити до респондента матеріал з певної проблематики доступно і зрозуміло.

ПРН 13. Пояснювати характер певних подій та процесів з розумінням професійного та суспільного контексту.

ПРН 19. Виявляти знання і розуміння основних сучасних правових доктрин, цінностей та принципів функціонування національної правової системи.

ПРН 20. Демонструвати необхідні знання та розуміння сутності та змісту основних правових інститутів і норм фундаментальних галузей права.

ПРН 21. Пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів.

ПРН 23. Застосовувати набуті знання у різних правових ситуаціях, виокремлювати юридично значущі факти і формувати обґрунтовані правові висновки.

ПРН 25. Надавати консультації щодо можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів у різних правових ситуаціях.

ПРН 26. Визначати перспективи звернення до ЄСПЛ. Готувати проект заяви до ЄСПЛ.

4. Критерії оцінювання результатів навчання

Розподіл балів 1 семестр

Поточний контроль								Разом	Загальна сума
Розділ 1								70	100
T 1.1	T 1.2	T 1.3	T 1.4	T 1.5	T 1.6	T 1.7	T 1.8		
Поточний контроль									
7	14	7	7	14	7	7	7		
Контроль самостійної роботи								30	
5	5	5	5	5	5	5	5		

2 семестр

Поточний контроль								Разом	Сума	Підсум (екз.)	Загальна сума
Розділ 1								50	75	25	100
T 2.1	T 2.2	T 2.3	T 2.4	T 2.5	T 2.6	T 2.7	T 2.8				
Поточний контроль											
10	10	5	5	5	5	5	5				
Контроль самостійної роботи								25			
3	3	3	3	4	3	3	3				

4.1. Критерії оцінювання видів роботи для поточного контролю

Під час оцінювання результатів навчання застосовується накопичувальна бально-рейтингова система, що передбачає оцінювання якості виконання здобувачами вищої освіти всіх видів аудиторної та позааудиторної навчальної діяльності, спрямованих на опанування навчального матеріалу шляхом поточного та підсумкового контролю.

Система оцінювання курсу реалізується згідно з критеріями оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти під час відвідування лекцій, участі у семінарах та виконання інших видів роботи.

Поточний контроль 1 семестрі складається з таких компонентів:

- **70 балів:** аудиторна робота: на семінарських заняттях – підготовка доповідей і виступ в аудиторії у вигляді усних відповідей, участь в обговоренні семінарських питань / дискусіях, виконання практичних завдань, виконання завдань тестового контролю; участь у роботі малих груп, розв'язуванні кейсів, демонстрація навичок soft skills; активна участь у лекційному занятті враховується при виставленні оцінки за відповідну тему;

- **30 балів:** опрацювання теоретичного матеріалу, виконання індивідуальних завдань, підготовка рефератів, есе, презентацій; розв'язання кейсів, участь у наукових заходах.

Разом - **100 балів.**

Поточний контроль у 2 семестрі складається з таких компонентів:

- **50 балів:** аудиторна робота: на семінарських заняттях – підготовка доповідей і виступ в аудиторії у вигляді усних відповідей, участь в обговоренні семінарських питань / дискусіях, виконання практичних завдань, виконання завдань тестового контролю; участь у роботі малих груп, розв'язуванні кейсів, демонстрація навичок soft skills; активна участь у лекційному занятті враховується при виставленні оцінки за відповідну тему;

- **25 балів:** опрацювання теоретичного матеріалу, виконання індивідуальних завдань, підготовка рефератів, есе, презентацій; розв'язання кейсів, участь у наукових заходах.

Разом - **75 балів.**

Результат підсумкового контролю (екзамен) оцінюється максимум в 25 балів

В Університеті передбачено можливість перезарахування результатів неформальної та/або інформальної освіти відповідно до Положення про порядок визнання результатів навчання у неформальній та/або інформальній освіті у Сумському державному педагогічному університеті імені А.С.Макаренка (<https://sspu.edu.ua/universytet/edusci/normatyvno-pravova-baza>).

Перезарахування результатів здійснюється на добровільній основі та передбачає підтвердження того, що здобувач досяг результатів навчання, передбачених освітньою програмою.

Перезарахуванню можуть підлягати результати навчання отримані шляхом неформальної та/або інформальної освіти, що за тематикою, обсягом вивчення та змістом відповідають як навчальній дисципліні в цілому, так і її окремому розділу, темі (темам), індивідуальному завданню, які передбачені цією робочою програмою.

Оцінювання результатів аудиторної роботи здійснюється за наступними критеріями (у 1 та 2 семестрі відповідно):

БАЛИ	ПОЯСНЕННЯ
7	Здобувач вищої освіти відповідає на всі питання семінарського заняття, розкриває зміст загальнотеоретичних категорій, що підлягають засвоєнню при вивченні теми; визначає та правильно інтерпретує конституційні явища та процеси; виконує всі завдання, може правильно визначати спільні та відмінні риси понять, які складають предмет порівняльного аналізу; висловлює і обґрунтовує власну думку щодо предмету заняття, наводить аргументи на її підтвердження, що ґрунтуються на системному знанні теоретичних положень і юридичної практики. Під час заняття продемонстрована активність та ініціативність.

6	Здобувач вищої освіти відповідає на всі питання семінарського заняття, розкриває зміст загальнотеоретичних категорій, що підлягають засвоєнню при вивченні теми; визначає та правильно інтерпретує конституційні явища та процеси; виконує всі завдання, може правильно визначати спільні та відмінні риси понять, які складають предмет порівняльного аналізу; висловлює і обґрунтовує власну думку щодо предмету заняття, наводить аргументи на її підтвердження, що ґрунтуються на системному знанні теоретичних положень та окремих прикладах з юридичної практики. Під час заняття продемонстрована активність та ініціативність.
5	Здобувач вищої освіти відповідає на всі питання семінарського заняття, розкриває зміст загальнотеоретичних категорій, що підлягають засвоєнню при вивченні теми; визначає та в цілому правильно інтерпретує конституційні явища та процеси; виконує завдання, однак допускає неточності; може визначати спільні та відмінні риси понять, які складають предмет порівняльного аналізу; висловлює власну думку щодо предмету заняття, наводить аргументи на її підтвердження, що ґрунтуються на положеннях підручників і навчальних посібників з «Конституційного права», окремих прикладах з юридичної практики. Під час заняття продемонстрована ініціативність.
4	Здобувач вищої освіти відповідає на всі питання семінарського заняття, розкриває зміст загальнотеоретичних категорій, що підлягають засвоєнню при вивченні теми; визначає та в цілому правильно інтерпретує конституційні явища та процеси; виконує завдання, однак допускає неточності; може визначати спільні та відмінні риси понять, які складають предмет порівняльного аналізу; висловлює власну думку щодо предмету заняття, наводить аргументи на її підтвердження, що ґрунтуються на положеннях підручників і навчальних посібників з «Конституційного права».
3	Здобувач вищої освіти дає відповіді на питання семінарського заняття, відтворює дефініції та пояснює зміст загальнотеоретичних категорій, що підлягають засвоєнню при вивченні теми; визначає, проте неточно інтерпретує конституційні явища та процеси; завдання виконує з неістотними помилками; може визначати спільні та відмінні риси понять, які складають предмет порівняльного аналізу, допускаючи незначні помилки.
2	Здобувач вищої освіти дає відповіді на більшість питань семінарського заняття, відтворює дефініції загальнотеоретичних категорій, що підлягають засвоєнню при вивченні теми; лише називає конституційні явища та процеси; завдання виконує з неістотними помилками; не може визначати спільні та відмінні риси понять, які складають предмет порівняльного аналізу, називаючи при цьому їх ознаки.
1	Здобувач вищої освіти не готовий до заняття, не відповідає на питання, що винесені на розгляд, з труднощами виконує завдання, допускаючи змістовні помилки, невпевнено відтворює терміни і поняття, що розглядалися під час заняття.
0	Відсутність на занятті

БАЛІ	ПОЯСНЕННЯ
5	Здобувач вищої освіти відповідає на всі питання семінарського заняття, розкриває зміст загальнотеоретичних категорій, що підлягають засвоєнню при вивченні теми; визначає та правильно інтерпретує конституційні явища та процеси; виконує всі завдання, може правильно визначати спільні та відмінні риси понять, які складають предмет порівняльного

	аналізу; висловлює і обґрунтовує власну думку щодо предмету заняття, наводить аргументи на її підтвердження, що ґрунтуються на системному знанні теоретичних положень і юридичної практики. Під час заняття продемонстрована активність та ініціативність.
4	Здобувач вищої освіти відповідає на всі питання семінарського заняття, розкриває зміст загальнотеоретичних категорій, що підлягають засвоєнню при вивченні теми; визначає та в цілому правильно інтерпретує конституційні явища та процеси; виконує завдання, однак допускає неточності; може визначати спільні та відмінні риси понять, які складають предмет порівняльного аналізу; висловлює власну думку щодо предмету заняття, наводить аргументи на її підтвердження, що ґрунтуються на положеннях підручників і навчальних посібників з «Конституційного права», окремих прикладах з юридичної практики. Під час заняття продемонстрована ініціативність.
3	Здобувач вищої освіти дає відповіді на питання семінарського заняття, відтворює дефініції та пояснює зміст загальнотеоретичних категорій, що підлягають засвоєнню при вивченні теми; визначає, проте неточно інтерпретує конституційні явища та процеси; завдання виконує з неістотними помилками; може визначати спільні та відмінні риси понять, які складають предмет порівняльного аналізу, допускаючи незначні помилки.
2	Здобувач вищої освіти дає відповіді на більшість питань семінарського заняття, відтворює дефініції загальнотеоретичних категорій, що підлягають засвоєнню при вивченні теми; лише називає конституційні явища та процеси; завдання виконує з неістотними помилками; не може визначати спільні та відмінні риси понять, які складають предмет порівняльного аналізу, називаючи при цьому їх ознаки.
1	Здобувач вищої освіти не готовий до заняття, не відповідає на питання, що винесені на розгляд, з труднощами виконує завдання, допускаючи змістовні помилки, невпевнено відтворює терміни і поняття, що розглядалися під час заняття.
0	Відсутність на занятті

4.2 Критерії оцінювання рівня теоретичної та практичної підготовки студента для підсумкового контролю з дисципліни (екзамен)

Бали	Рівень	Оцінка	Критерії оцінювання
21-25	A	Відмінно	Оцінка виставляється за правильну, ґрунтовну та повну відповідь, самостійне наведення адекватних прикладів до теоретичного матеріалу, творче висвітлення проблем та якісне виконання практичного завдання.
16-20	B	Добре	Оцінка виставляється за правильну, але недостатньо розгорнуту та ґрунтовну відповідь, самостійне наведення адекватних прикладів до теоретичного матеріалу, нетворче висвітлення проблем та не зовсім якісне виконання практичного завдання.
11-15	C		Оцінка виставляється за правильну, але недостатньо розгорнуту та ґрунтовну відповідь, наведення з певною допомогою викладача адекватних прикладів до теоретичного матеріалу, нетворче висвітлення проблем, виконання практичного завдання з окремими негрубими помилками.
6-10	D	Задовільно	Оцінка виставляється за в основному правильну відповідь, яка проте відзначається порушенням логіки викладу, неаргументованим висвітленням проблем, помилками у наведенні прикладів до теоретичного матеріалу та недостатньо якісним виконанням практичного завдання.
1-5	E		Оцінка виставляється за в основному правильну відповідь, яка містить певні негрубі помилки, відзначається порушенням логіки викладу, неаргументованим висвітленням проблем, помилками у наведенні прикладів до теоретичного матеріалу та недостатньо якісним і неповним виконанням практичного завдання
0	FX	Незадовільно	Оцінка виставляється за неправильну, неповну відповідь, відсутність міцних

			знань з питань курсу, за неякісне виконання практичного завдання.
--	--	--	---

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, заліку, курсового проекту (роботи), практики
90 – 100	A	відмінно
82 - 89	B	добре
74 - 81	C	
64 - 73	D	задовільно
60 - 63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1 - 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

5. Засоби діагностики результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання дисципліни «Конституційне право» є:

- усний контроль. Усний контроль здійснюється шляхом індивідуального і фронтального опитування. При індивідуальному опитуванні викладач ставить перед здобувачем вищої освіти декілька запитань, при фронтальному – серію логічно пов'язаних між собою питань перед усією аудиторією;

- письмовий контроль. Здійснюється за допомогою письмових робіт. Письмовий контроль відрізняється також глибиною діагностики (поверховий зріз чи ґрунтовний аналіз);

- тестовий контроль. Тести – спеціальні завдання, виконання (чи невиконання) яких вказує на наявність (або відсутність) у здобувача вищої освіти певних знань, умінь;

- підготовка доповідей, есе, презентацій тощо. Передбачає виконання здобувачами вищої освіти різних форм завдань; розв'язання кейсів, ситуативних завдань.

Засоби діагностики результатів навчання ґрунтуються на необхідності виявлення *soft skills*: критичне мислення, комплексне розв'язання проблем, оригінальність, креативність, міркування та створення ідей, комунікативні навички та навички самоорганізації, вміння працювати з інформацією.

Особлива увага при опануванні змісту навчальної дисципліни приділяється запобіганню порушенню академічної доброчесності та забезпечення довіри до результатів освітнього процесу та освітньої

діяльності, розумінню здобувачами вищої освіти значення академічної доброчесності та наслідків недотримання її постулатів.

Питання для підсумкового контролю:

1. Безпосередня демократія: поняття, конституційна природа. Форми безпосередньої демократії в Україні.
2. Виборче право.
3. Виборчий процес, його стадії.
4. Виборчі системи України та зарубіжних країн. Класифікація виборчих систем.
5. Витоки конституціоналізму та основні етапи становлення.
6. Генеза українського конституціоналізму, його сучасний стан.
7. Державно-територіальний устрій. Конституційні форми державно-територіального устрою держав, їх ознаки.
8. Духовно-культурні відносини, їх регулювання конституцією. Конституційні засади функціонування національно-культурної сфери в Україні.
9. Загальна характеристика Конституції України.
10. Загальна характеристика конституційних обов'язків людини і громадянина в Україні.
11. Загальна характеристика та основні принципи місцевого самоврядування в Україні.
12. Законодавство про місцеве самоврядування в Україні.
13. Закріплення в конституціях загальних засад економічної організації суспільства. Конституційно-правове регулювання соціальної структури.
14. Інститут парламентаризму у конституційному (державному) праві.
15. Класифікація людських прав. Негативні та позитивні права.
16. Класифікація, форма і структура конституцій. Основні риси та юридичні властивості Конституції України.
17. Компетенція органів місцевого самоврядування в Україні.
18. Конституційна скарга: загальна характеристика.
19. Конституційне закріплення форми Української держави.
20. Конституційне право як транснаціональна наука. Співвідношення конституційного права та міжнародного права.
21. Конституційне право його місце в системі знань і системі права.
22. Конституційний статус Автономної Республіки Крим.
23. Конституційний статус політичних партій.
24. Конституційний статус української мови як державної.
25. Конституційні принципи та функції судової влади.
26. Конституційно-правовий статус іноземців, осіб без громадянства та біженців в Україні.
27. Конституція юридична і конституція фактична: співвідношення цих понять.

28. Місце Конституційного Суду України в системі органів публічної влади.
29. Місце прокуратури в системі органів державної влади.
30. Монарх, особливості його конституційно-правового статусу.
31. Обмеження людських прав. Конституційні межі обмежень.
32. Омбудсман: повноваження, акти реагування на порушення прав людини.
33. Основні моделі місцевого самоврядування.
34. Особливі юридичні стани: порядок введення та припинення дії.
35. Особливості конституційно-правових норм. Конституційно-правові інститути.
36. Особливості правового статусу тимчасово окупованих територій України.
37. Охорона конституції. Внесення змін до Конституції України.
38. Парламентський імунітет та індемнітет.
39. Повноваження Конституційного Суду України. Акти Конституційного Суду України.
40. Політична система та її конституційно-правове регулювання.
41. Поняття «політичний режим» та «державний режим» у конституційному праві. Класифікація політичних режимів.
42. Поняття і суть народовладдя.
43. Поняття і юридична природа інституту глави держави.
44. Поняття і юридична природа конституційного контролю. Система конституційного контролю.
45. Поняття і юридична природа органів місцевого самоврядування.
46. Правовладдя як принцип права.
47. Ознаки і принципи конституційного ладу України.
48. Поняття людських прав. Еволюція людських прав.
49. Поняття принципів конституційного права. Класифікація принципів конституційного права.
50. Поняття судової влади та її місце в механізмі розподілу влад.
51. Поняття та види громадських об'єднань. Принципи організації та діяльності громадських об'єднань.
52. Поняття та види парламентів. Порядок формування парламенту в Україні, склад, структура та організація.
53. Поняття та конституційно-правова регламентація референдумів. Види референдумів.
54. Поняття та предмет конституції.
55. Поняття, організація роботи та функції місцевих державних адміністрацій.
56. Поняття та зміст принципу верховенства права.
57. Поняття, принципи та структура правового статусу особи.
58. Порядок визначення та зміни конституційного ладу України.
59. Порядок та суб'єкти права прийняття конституції.

60. Порядок формування уряду в Україні, його структура. Повноваження уряду.
61. Правовий статус народного депутата України.
62. Правовий статус суддів в Україні.
63. Правовий статус та організація роботи виконавчої влади в Автономній Республіці Крим.
64. Президент: порядок обрання і заміщення посади, його повноваження.
65. Конституційна відповідальність глави держави: підстави і порядок.
66. Принципи виборчого права та їх закріплення в конституційному законодавстві України.
67. Принципи громадянства України. Набуття та припинення громадянства в Україні.
68. Проблеми реалізації Конституції України в сучасних умовах.
69. Регіональні та міжнародні системи захисту людських прав.
70. Роль громадських об'єднань у захисті прав і свобод людини.
71. Система конституційного права.
72. Система судустрою. Конституційні основи організації та діяльності спеціалізованих судів.
73. Система, функції та повноваження прокуратури. Акти органів прокуратури.
74. Співвідношення термінів «конституційне право» та «державне право».
75. Сутність конституціоналізму, його рівні, елементи.
76. Типи (моделі) конституціоналізму.
77. Уряд, його місце в системі державної влади.
78. Форма правління: поняття, основні види.
79. Функції конституційного права.
80. Центральні органи виконавчої влади.

6. Програма навчальної дисципліни

Програма навчальної дисципліни «Конституційне право» складається з двох розділів, які в цілому висвітлюють основи конституціоналізму, принципів організації та здійснення повноважень публічної влади.

Розділ 1. Конституційне право: пропедевтичні аспекти.

Розділ 2. Народовладдя та органи публічної влади.

7. Інформаційний зміст навчальної дисципліни

7.1. Тематичні розділи

Розділ 1. Конституційне право: пропедевтичні аспекти

Тема 1.1. Конституційне право як основа національної системи права.

Поняття, предмет і метод конституційного права. Співвідношення термінів «конституційне право» та «державне право». Конституційне право та його місце в системі знань і системі права.

Система конституційного права. Особливості конституційно-правових норм. Конституційно-правові інститути.

Функції конституційного права та їх класифікація. Зміст онтологічної, евристичної, прогностичної, методологічної, ідеологічної та пропедевтичної функцій конституційного права.

Конституційне право як транснаціональна наука. Співвідношення конституційного права та міжнародного права.

Роль конституційного права у підготовці правника в сучасних умовах.

Тема 1.2. Конституціоналізм: генеза, сутність та елементи.

Витоки конституціоналізму та основні етапи становлення. Сутність конституціоналізму, його рівні, елементи. Типи (моделі) конституціоналізму.

Генеза українського конституціоналізму, його сучасний стан.

Конституціоналізм як обмеження публічної влади. Розуміння сутності та змісту публічної влади.

Тема 1.3. Конституція – основне джерело конституційного права.

Поняття та предмет конституції. Класифікація, форма і структура конституцій. Основні риси та юридичні властивості Конституції України. Конституція юридична і конституція фактична: співвідношення цих понять. Порядок та суб'єкти права прийняття конституції. Охорона конституції. Внесення змін до Конституції України.

Загальна характеристика Конституції України.

Проблеми реалізації Конституції України в сучасних умовах.

Тема 1.4. Принципи конституційного права.

Поняття принципів конституційного права. Принципи конституційного права і правнича наука.

Класифікація принципів конституційного права: універсальні принципи конституційного права; цивілізаційні принципи конституційного права; право сімейні принципи конституційного права; національні принципи конституційного права.

Тема 1.5. Конституційний лад і його закріплення в конституції.

Поняття конституційного ладу та його співвідношення з державним ладом. Ознаки і принципи конституційного ладу України.

Конституційний статус української мови як державної.

Закріплення в конституціях загальних засад економічної організації суспільства. Конституційно-правове регулювання соціальної структури.

Духовно-культурні відносини, їх регулювання конституцією. Конституційні засади функціонування національно-культурної сфери в Україні.

Політична система та її конституційно-правове регулювання. Принцип багатоманітності в системі конституційних засад формування і функціонування громадянського суспільства.

Поняття та види громадських об'єднань. Принципи організації та діяльності громадських об'єднань. Конституційний статус політичних партій. Порядок створення політичних партій. Принципи діяльності політичних партій. Заборона політичних партій за конституційним законодавством України.

Порядок визначення та зміни конституційного ладу України. Державний суверенітет. Принцип розподілу влади. Державні символи.

Особливі юридичні стани: порядок введення та припинення дії.

Тема 1.6. Конституційно-правові характеристики форми держави.

Форма правління: поняття, основні види. Критерії розмежування форм правління. Монархічна форма правління та її види. Республіка як форма правління: поняття, види. Президентська республіка. Парламентська республіка. Змішана республіка. Теократична республіка. Радянська республіка.

Державно-територіальний устрій. Конституційні форми державно-територіального устрою держав, їх ознаки. Унітарна держава, її різновиди. Адміністративно-територіальна одиниця. Автономія: поняття, види. Федеративна держава. Конституційно-правовий статус суб'єктів федерації. Розподіл компетенції між федерацією та її суб'єктами. Територіальний поділ суб'єктів федерації.

Поняття «політичний режим» та «державний режим» у конституційному (державному) праві. Класифікація політичних режимів.

Конституційне закріплення форми Української держави.

Поняття, система та принципи адміністративно-територіального устрою України. Конституційний статус Автономної Республіки Крим. Загальна характеристика Конституції Автономної Республіки Крим. Конституційний статус органів влади Автономної Республіки Крим. Особливості правового статусу тимчасово окупованих територій України.

Тема 1.7. Людські права.

Поняття людських прав. Еволюція людських прав. Форми юридикації людських прав. Поняття сутнісного змісту прав людини: втручання та приватна автономія.

Класифікація людських прав. Негативні та позитивні права. Абсолютні та відносні права. Громадянські (особисті); політичні; соціально-економічні; культурні права. Людські права в екологічній сфері.

Людська гідність як право і як конституційна цінність.

Обмеження людських прав. Конституційні межі обмежень. Підстави обмеження людських прав. Обмеження людських прав під час особливих правових станів

Регіональні та міжнародні системи захисту людських прав.

Тема 1.8. Конституційний статус людини і громадянина.

Поняття, принципи та структура правового статусу особи. Принципи громадянства України. Набуття та припинення громадянства в Україні. Повноваження органів, що беруть участь у вирішенні питань громадянства.

Загальна характеристика конституційних обов'язків людини і громадянина в Україні. Екологічні обов'язки людини. Громадянство і належність до громадянства (підданства).

Конституційно-правовий статус іноземців, осіб без громадянства та біженців в Україні. Апатриди та біпатриди. Відповідальність іноземців в Україні. Депортація та екстрадиція іноземців. Особливості правового статусу зарубіжних українців. Інститут політичного притулку. Експатріація.

Національні гарантії реалізації прав і свобод людини та громадянина. Омбудсман: повноваження, акти реагування на порушення прав людини. Роль громадських об'єднань у захисті прав і свобод людини та громадянина.

Розділ 2. Народовладдя та органи публічної влади

Тема 2.1. Конституційне регулювання виборів та референдумів.

Поняття і суть народовладдя. Безпосередня демократія: поняття, конституційна природа. Форми безпосередньої демократії в Україні. Представницька демократія.

Виборче право в конституційному (державному) праві. Об'єктивне та суб'єктивне виборче право. Принципи виборчого права та їх закріплення в конституційному законодавстві України. Цензові та додаткові вимоги. Вибори в Україні. Соціальні функції виборів. Класифікація виборів. Організація і порядок проведення виборів в Україні. Виборчий процес, його стадії. Виборчі системи України та зарубіжних країн. Класифікація виборчих систем. Мажоритарна виборча система та її різновиди (відносної, абсолютної та кваліфікованої більшості); пропорційна система, її особливості в різних країнах; змішана виборча система. Вибори членів парламенту. Вибори глави держави. Місцеві вибори.

Поняття та конституційно-правова регламентація референдумів. Види референдумів. Соціальні функції референдумів. Загальнодержавні та місцеві референдуми. Порядок призначення, організації та проведення референдумів. Відповідальність за порушення виборчого законодавства.

Тема 2.2. Представницькі органи державної влади.

Інститут парламентаризму у конституційному (державному) праві. Поняття та види парламентів. Порядок формування парламенту в Україні,

склад, структура та організація. Комісії (комітети) як елемент структури парламентів.

Функції та повноваження парламентів. Законодавча функція парламентів. Стадії законодавчого процесу. Контрольні повноваження парламентів. Установчі, фінансово-бюджетні та зовнішньополітичні повноваження законодавчих органів.

Організація та порядок роботи Верховної Ради України. Акти Верховної Ради України. Поняття, роль та функції коаліції депутатських фракцій в Українському парламенті.

Правовий статус депутата парламенту в Україні. Юридична природа депутатського мандату. Права, обов'язки та гарантії парламентарія. Парламентський імунітет та індемнітет. Об'єднання парламентаріїв.

Тема 2.3. Конституційний статус глави держави.

Поняття і юридична природа інституту глави держави. Місце глави держави в системі органів державної влади. Монарх, особливості його конституційно-правового статусу. Президент: порядок обрання і заміщення посади, його повноваження. Конституційна відповідальність глави держави: підстави і порядок. Імпічмент.

Строк повноважень Президента України. Конституція України про підстави та порядок дострокового припинення повноважень Президента України. Функції та акти Президента України. Офіс Президента України.

Тема 2.4. Конституційний статус уряду та органів виконавчої влади.

Уряд, його місце в системі державної влади. Конституційний і фактичний статус уряду. Класифікація урядів. Порядок формування уряду в Україні, його структура та внутрішня організація. Повноваження уряду. Порядок роботи уряду. Акти уряду. Конституційна та судова відповідальність уряду та його членів. Поняття та функції виконавчої влади. Система органів виконавчої влади в Україні. Кабінет Міністрів України в системі органів виконавчої влади. Організація роботи Кабінету Міністрів України. Підстави припинення діяльності Кабінету Міністрів України.

Центральні органи виконавчої влади. Правовий статус та організація роботи виконавчої влади в Автономній Республіці Крим. Поняття, організація роботи та функції місцевих державних адміністрацій.

Тема 2.5. Правосуддя.

Поняття судової влади та її місце в механізмі розподілу влад. Конституційні принципи та функції судової влади. Система судоустрою. Конституційні основи організації та діяльності спеціалізованих судів. Правовий статус суддів в Україні. Призначення на посаду та звільнення з посади судді. Гарантії незалежності суддів. Вища рада правосуддя: склад, порядок формування, основні функції та повноваження.

Тема 2.6. Конституційний контроль.

Поняття і юридична природа конституційного контролю. Система конституційного контролю. Порядок формування і структура органів конституційного контролю.

Місце Конституційного Суду України в системі органів публічної влади. Склад та порядок формування Конституційного Суду України. Повноваження Конституційного Суду України. Процедура розгляду справ Конституційним Судом України. Суб'єкти права звернення та подання до Конституційного Суду України. Організація роботи Конституційного Суду України та процедура розгляду ним справ. Акти Конституційного Суду України.

Конституційна скарга: загальна характеристика.

Тема 2.7. Конституційний статус прокуратури.

Місце прокуратури в системі органів державної влади. Система, функції та повноваження прокуратури. Акти органів прокуратури. Статус прокурора.

Тема 2.8. Конституційні засади місцевого самоврядування.

Поняття і юридична природа органів місцевого самоврядування. Основні моделі місцевого самоврядування. Законодавство про місцеве самоврядування в Україні. Європейська Хартія про місцеве самоврядування.

Загальна характеристика та основні принципи місцевого самоврядування в Україні. Система суб'єктів та система форм місцевого самоврядування. Порядок формування органів місцевого самоврядування. Матеріально-фінансова основи та акти місцевого самоврядування.

Компетенція органів місцевого самоврядування в Україні. Форми урядового контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування. Конституційна і судова відповідальність органів місцевого самоврядування.

7.2. Структура та обсяг навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин					
	Денна форма					
	Усього	у тому числі				
		Лекції	Практ.	Лабор.	Конс.	Самост.р
РОЗДІЛ 1. КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО: ПРОПЕДЕВТИЧНІ АСПЕКТИ						
Тема 1.1 Конституційне право як основа національної системи права	13	2	2			9
Тема 1.2. Конституціоналізм: генеза, сутність та елементи	13	2	4			7
Тема 1.3. Конституція – основне джерело конституційного права	13	2	2			9
Тема 1.4. Принципи конституційного права	13	2	2			9
Тема 1.5. Конституційний лад і його закріплення в конституції	13	2	4			7
Тема 1.6. Конституційно-правові характеристики форми держави	13	2	2			9
Тема 1.7. Людські права	13	4	2			7
Тема 1.8. Конституційний статус людини і громадянина	13	4	2			7
РОЗДІЛ 2. НАРОДОВЛАДДЯ ТА ОРГАНИ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ						
Тема 2.1. Конституційне регулювання виборів та референдумів	13	4	4			5
Тема 2.2. Представницькі органи державної влади	13	4	4			5
Тема 2.3. Конституційний статус глави держави	13	2	2			9
Тема 2.4. Конституційний статус уряду та органів виконавчої влади	13	2	2			9
Тема 2.5. Правосуддя	13	2	2			9
Тема 2.6. Конституційний контроль	13	2	2			9
Тема 2.7. Конституційний статус прокуратури	13	2	2			9
Тема 2.8. Конституційні засади місцевого самоврядування	11	2	2			7
	4				4	
Усього годин	210	40	40		4	126

7.3. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Год.
		2
2	Конституціоналізм: генеза, сутність та елементи	4
3	Конституція – основне джерело конституційного права	2
4	Принципи конституційного права	2
5	Конституційний лад і його закріплення в конституції	4
6	Конституційно-правові характеристики форми держави	2
7	Людські права	2
8	Конституційний статус людини і громадянина	2
9	Конституційне регулювання виборів та референдумів	4
10	Представницькі органи державної влади	4
11	Конституційний статус глави держави	2
12	Конституційний статус уряду та органів виконавчої влади	2
13	Правосуддя	2
14	Конституційний контроль	2
15	Конституційний статус прокуратури	2
16	Конституційні засади місцевого самоврядування	2
Разом		40

8. Рекомендовані джерела інформації

Основні:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30.
2. Декларація про державний суверенітет України від 16.07.1990. Відомості Верховної Ради 1990. № 3.
3. Про виконання рішень та застосування практики Європейського Суду з прав людини. Закон України від 23 лютого 2006 року. Офіційний вісник України. 2006. № 12. Ст. 792.
4. Загальна декларація прав людини 1948 року. Права людини і професійні стандарти для юристів в документах міжнародних організацій. – Амстердам – К., 1996.
5. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року. Офіційний вісник України. 1998. № 13. Ст. 270.
6. Європейська хартія місцевого самоврядування від 15.10.1985: Міжнародний документ / Рада Європи. Офіційний вісник України, 2015. № 24. Ст. 718.
7. Головатий С.П. Верховенство права. У 3-х книгах. Київ: «Фенікс», 2006. 1730 с.
8. Головатий С.П. Про людські права: курс лекцій. Київ: Дух і Літера, 2016. 760 с.
9. Конституційне право України: навч. метод. посіб. / М. В. Савчин ; Закарпатський держ. ун-т. Юридичний ін-т. Кафедра конституційного, адміністративного та фінансового права. Ужгород : [б.в.], 2006. - 78 с.

10. Савчин М.В. Порівняльне конституційне право [Текст] : [посібник] / Михайло Савчин ; Ужгород. нац. ун-т. Юрид. ф-т, НДІ порівнял. публ. права та міжнар. права. - Київ : Юрінком Інтер, 2019. - 327 с.
11. Совгіря О. В., Шукліна Н. Г. Конституційне право України Повни й курс: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 556 с.
12. Антологія конституційного процесу в сучасній Україні. Київ, 2017. 393 с.
13. Конституційне право: підручник / за загальною редакцією М.І. Козюбри. / Ю.Г. Барабаш, О.М. Бориславська, В.М. Венгер, М.І. Козюбра, А.А. Мелешевич. К.: Ваіте, 2021. 528 с.

Додаткові:

1. Дворкін Р. Серйозний погляд на права: Пер. з англ. Київ: Основи, 2000. 519с.
2. Кельзен Г. Чисте правознавство: 3 дод.: Проблема справедливості: Пер. з нім. Київ: Юніверс, 2004. 496 с.
3. Савчин М.В. Конституціоналізм і природа конституції: теорія і практика реалізації. Автореф. дис... доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право. Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2013.
4. Савчин М.В. Сучасні тенденції конституціоналізму у контексті глобалізації та правового плюралізму: монографія / Михайло Савчин ; Ужгород. нац. ун-т, НДІ порівнял. публ. права та міжнар. права, Юрид ф-т. - Ужгород : РІК-У, 2018. 439 с.
5. Радбрух Г. Філософія права: Пер. з нім. Київ: Тандем, 2006. 332 с.
6. Фуллер Лон Л. Анатомія права: Київ: 1999.
7. Хайек Ф.А. Право, законодательство и свобода: Современное понимание либеральных принципов справедливости и политики.; пер. с англ. Б. Пинскера и А.Кустарева под ред. А. Куряева. Москва: ИРИСЭН, 2006. 644 с.
8. Даль Р. Демократия и ее критики / Пер. с англ. Под ред. М.В.Ильина. Москва: «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЭН), 2003. 576 с.
9. Батлер У.Е. Мудрість порівняльного правознавства. Київ: Логос, 2019. 572 с.
10. Bourne, A. (2015). Why Ban Batasuna? Terrorism, Political Parties and Democracy. *Comparative European Politics*, 13(3), 325-344. <https://doi.org/10.1057/cep.2013.28>
11. Dyzenhaus D., Thorburn M. Philosophical Foundations of Constitutional Law. Published to Oxford Scholarship Online, 2016. DOI:10.1093/acprof:oso/9780198754527.001.0001
12. Fallon, Jr Richard H. "The Rule of Law" as a Concept in Constitutional Discourse. *Columbia Law Review*, 1997, 97(1), 1-56.
13. Fuller L.L. Anatomy of the Law. New York: Praeger, 1968.

14. Kuchuk A., Orlova O. Ivani O. Biotechnology as Factor for the Fourth Generation of Human Rights Formation. *Journal of History Culture and Art Research*, 2020, 9(1), 115-121.

15. Kuchuk A., Orlova O. Ivani O. Business and Human Rights: Dialectics of Interaction. *Advances in Economics, Business and Management Research*, 2020, volume 129. P.56-62.

16. Kuchuk A.M. Modi Of A Law-Based State And A Civil Society: West And East. Problems of legal state formation in Ukraine. Mauritius: LAP LAMBERT Academic Publishing, 2018. P. 7-25.

17. Meleshevich A. Party systems in post-Soviet countries: a comparative study of political institutionalization in the Baltic States, Russia, and Ukraine. 2007.

Інформаційні ресурси:

1. Lex: правовий портал: http://ukr-pravo.at.ua/index/porivnjalne_pravoznavstvo_novij_pidruchnik_z_porivnjalnogo_pravoznavstva/0-4320

2. Бібліотека Інституту Поглиблених Правничих Студій: <http://ials.sas.ac.uk/library/library.asp>

3. Науковий журнал «Порівняльне правознавство»: <http://yport.inf.ua/sravnitelnoe-pravovedenie-osnovnyie-pravovyie.html>.

4. Німецькі бібліотеки: <https://www.deutsche-digitale-bibliothek.de/>

5. Підручники онлайн: <http://textbooks.net.ua/content/section/29/35/>

6. Портал «Право України»: <http://pravo-ukraine.org.ua/resyrsi/biblioteka/sravnitelnoe-pravovedenie/6869-porivnyalne-pravoznavstvo-pidruchnik-sajidov-a-x>

7. Юридична бібліотека Школи права Йелльського університету: <http://library.law.yale.edu/>

8. Юридичний портал: навчальна і довідкова література: <http://yport.inf.ua/sravnitelnoe-pravovedenie-osnovnyie-pravovyie.html>.

9. International Journal of Constitutional Law: <https://academic.oup.com/icon>